

<p>Кенжекей <i>Биязы</i> <i>Ұстамды, салмақты</i> <i>Өз ойын тұспалмен, жұмбақтап</i> <i>айтады, қылықты</i> <i>Шашы қара, ұзын, шолпы тағады,</i></p>	<p><i>әдемі</i> <i>ақылды</i> <i>саналы</i></p>	<p>Стеффани <i>адамға тік қарайды</i> <i>Ұшқалақ</i> <i>Өз ойын ашық айтады,</i> <i>Шашы қысқа, қызғылт</i></p>
--	---	--

Бұнымен не айтуға юолады? Бұл кестеде үлкен айырмашылық бар. Яғни бүгінде балалардың көбі «Еріншектер елі» мультфильмін көреді. Ондағы кейіпкерлерге еліктейді. Бүгінгі ұл балалар ертең салмақсыз, ұшқалақ болып, ал бүгінгі қыз балалар, болашақ аналар қазақи болмысын жоғалтып алу қаупі тұр. Оның алдын лау жолы балаға кітап оқыту, ертегімен баулу. Санасын ұлттық қормен торлау керек.

«Ертегісіз өскен бала – мүгедек адам. Біздің қазіргі балаларымызға әжелері не шешелері ертегі арта бермейді содан қорқам. Ал маған кәрі алам Қызтумас ертекті көп айтатын», – дейді Бауыржан Момышұлы. Қазіргі таңда жасөспірім әрқайсысы әр түрлі тәрбие алып жатыр. Ал сол бала тәрбиесінде ертегіге орын бар ма? Тіпті төл бесікті электрондық бесіктің алмастырып жатқаны мені алаңдатады. Сондықтан өсіп келе жатқан ұрпақтарымызды қадағалап, оларға дұрыс жол сілтеп, қазақилығымызды жоғалтпауға тырысайық. Бұл сұрақ күнделікті өмірде көп адамды толғандыра бермейді. Бірақ біздің ойымызша, ертегінің бала тәрбиесінде орны зор. Ертегіге қанып өскен баланың жан дүниесі рухани байлықтармен толығыады, ондай адам қашан да мәдениетті болады. Сол себепті өсіп келе жатқан жас бұтақтарымыздың бойына қазірден бастап ертегіні және оның қадір-қасиетін түсіндірген дұрыс болмақ.

Кітап – адамның барлық уақыттағы ең жақсы және сенімді досы. Кітап – адамның өмірлік серігі. Оқыған кезде есте сақтау, ойлау қабілеті дамиды, әдемі сөйлеу машығы қалыптасады. Оқушының болашақ білімінің және қоғамдағы қарым-қатынасының іргетасы қаланады десе де болады. Шынында да, компьютерлердің пайда болуымен кітапқа деген қызығушылық айтарлықтай төмендеді, адамдардың оқуға деген көзқарасы өзгерді, яғни олар аз оқи бастады. Оқуға деген сүйіспеншілікті мектеп қана емес, отбасы да оятуы керек. Сондықтан кітап оқуға қызықтырудың алғашқы баспалдағы ертегі оқытудан басталу керек.

Мақалада қазіргі бала тәрбиесіндегі ертегінің рөлі талданып, ертегісіз өскен бала рухани мүгедек адам болатындығына және бәсекеге қабілетті бола алмайтындығына дәлелдер келтірілді. Ертегі – креативті ойлауды дамытудың құралы.

Әдебиеттер тізімі

1. **Ертегілердің жанрлық ерекшеліктері** / <https://infourok.ru/erteg>
2. **Қазақ ертегілері II том.-А., – 2002**
3. Қоңыратбаев Ә. Қазақ фольклорының тарихы. -Алматы, Ана тілі. 1991, 12 бет

ӘОЖ 37.01

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ – ПЕДОГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ

Байғазы Ж. Н. – ағылшын тілі мұғалімі, Жақсы ауылының №1 жалпы орта білім беретін мектебі.

Бұл мақалада қазіргі жаһандану жағдайда Ыбырай Алтынсариннің педогогикалық көзқарасы жазылған. Ұлы педогогтың негізгі қызметімен қатар қазіргі білім үлгісінің жүргізілуі қарастырылған.

Түйінді сөздер: эмбебаптық, қағида, толеранттылық, надандық, интеграция, жаһандану, мәдениеттілік, бәсекеге қабілеттілік, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі анықтау.

Қазақстан үшін отандық мәдениетті трансформациялау жолдарының бірі оның түркі-ислам әлеміне енуі болуы мүмкін. Оны тіл, салт-дәстүрдің ұлттық тамырларының көп ғасырлық ортақтығы байланыстырады. Бірақ біздің «еурациялық кеңістік» деп айқындаған ХХІ ғасырда қазақстандық қоғамды дамытудың неғұрлым қызықты және сол уақытта перспективалы жолы болуы мүмкін. [7]

Қоғамның жаһандану идеясы жаңа ғана емес екі ғасыр бұрын ғарыш, ақыл және әлеуметтік даму күштерінің жаһандық өзара әрекеттесу теориялары қалыптаса бастады. Олар өркениетті елдердегі білім мазмұнына әсер ете алмады. Мұндай дүниетанымдық көзқарас жаһандық білім деп аталады (бұл термин негізінен АҚШ-та қолданылады) немесе «планетарлық ойлау» (көбінесе Ресей мен ТМД елдерінде қолданылады). [3]

Жаһандық әлемдік құрылыстың жаңа жағдайындағы жаһандық білім берудің мақсаттары: қоғамдағы кез-келген көріністегі антагонизмді жеңу; жеке тұлғаның барынша әлеуметтік бейімделуіне және өзін-өзі жүзеге асыруына ықпал ету; тұлғаның жан-жақты үйлесімді дамуы. Бұл мақсаттар нақты міндеттерді шешу арқылы жүзеге асырылады: Адам әлемнің бірлігін мойындайтын және бағалайтын, ондағы өз орнын түсінетін оқушылардың дүниетанымын қалыптастыру; кросс – мәдени сауаттылықты дамыту (басқа халықтардың мәдениетін білу); эксцентрлік экологиялық сананы қалыптастыру (табиғат құндылық ретінде танылған кезде; онымен қарым-қатынас теңдік қағидаттарына және табиғи әлемге этикалық нормалар мен ережелерді таратуға негізделген); әлемге ашық көзқарас қалыптастыру (эмпатия, толеранттылық және т.б.).

Осы салалардағы педагогикалық іс-әрекетте «Жаһандық ойлау – жергілікті әрекет ету» қағидасы өзекті. Алғашқы қазақ педагогы және ағартушысы Ыбырай Алтынсариннің барлық қызметін дәл осылай сипаттауға болады. Оның мәдениет, қоғамның дамуы және білім туралы ойлары, халықтардың тарихи тағдырларының ортақтығы, өркениеттердің органикалық байланысы, мәдениеттердің өзара байланысы туралы идеялары бүгінгі күнге дейін қаншалықты маңызды екендігі таңқаларлық.

Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеяларының тереңдігі мен әмбебаптығы таңғалдырады. Ұлы педагог қызметінің негізгі принциптеріне тоқталайық және заманауи шындықтармен параллельдер жасауға тырысайық. Білім берудің жаһандану призмасы арқылы Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары. Ыбырай өлкеде әйелдер білімінің негізін қалаушы екені белгілі. Бастапқыда ол ұйымдастырған мектептерде кедей отбасылардан шыққан қазақ және орыс балалары оқыды. Оқушылардың жоғары адамгершілік қасиеттерін дамыту патриотизмге, белсенді азаматтық ұстанымға тәрбиелеу Ы.Алтынсариннің шығармаларының тақырыптық шолуы оның барлық еңбектері сипаттаушы емес, нақты тәрбиелік сипатта деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Ыбырай білімнің күш екенін өте анық түсінді және ол лайықты, моральдық адамның қолында болды, сауатсыз және қорғансыз адамдарға қарсы жамандық жасамады деп алаңдады.

Ы.Алтынсарин халық училищелерінің инспекторы болып жұмыс істей отырып, білім беру процесінің табысты болуы оқыту әдіснамасын сақтауға байланысты екенін түсінді. Ол белгілі бір тақырып бойынша білімнің барлық көлемін кездейсоқ емес, кездейсоқ емес адамдар жүйелі түрде беру керек деп талап етті. Ы.Алтынсарин мұғалімдердің рухани өсуіне күнделікті қамқорлық көрсетіп, олардың мәдени деңгейін көтеруге және әдістемелік дайындығын жақсартуға ықпал етті. Ол мұғалімдердің әдістемелік әдебиеттер мен педагогикалық журналдарды қолдануы міндетті деп санады. Осы мақсатта ол ірі ғалымдар мен көрнекті мұғалімдердің шығармаларын мұқият зерттеп, шолуларымен қамтамасыз етті. Ол құрастырған оқулықтардың тізімі [9, 111 Б.] жаңадан ашылған қазақ мектептерінің білім беру бағдарламасына енгізілген, онда-әлемдік білім беру ортасында танылған авторлар: Ушинский Д.К. «Балалар әлемі», Толстой Л.Н. «Әліппе» және «Беллярминов» оқуға арналған кітап «Жалпы тарих» Герд, «Сент-Хилер» Минералогиясының қысқаша курсы, Оливер «Ботаника», Зотов «Табиғат туралы әңгімелері», Фигье «Маңызды жаңалықтар мен өнертабыстар» және т. б.

Білім мен тәрбиенің елдің жалпы өмірімен байланысы: жаһандық ойлау қабілеті, әлем адамы болу. Ресей империясы шеңберіндегі қазақ қоғамының дамуы жергілікті ортадан еуропалық үлгіде құрылған иммигранттардың пайда болуын талап етті. Ағартушының «Қырғыз хрестоматиясы» араб графикасының ығыстырылуына және хаттың кириллица негізіндегі аудармасына ықпал етті. Бастапқыда құрған барлық мектептер мен училищелер орыс-қазақ болды. Ы.Алтынсариннің өзі қазақ әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі болып табылады [9, с.91].

Сонымен қатар, ол орыс-қазақ мектептеріне оқулық ретінде пайдаланылған көптеген орыс ақын-ағартушыларының шығармаларын аударды. Мектеп кітапханаларының қорында И.А. Крыловтың ертегілері, Л.Н. Толстойдың әңгімелері, И.Паулсен, В.И. Даль және т.б. кітаптарынан қазақ және орыс тілдерінде аудармалар болды. Ұлы мұғалім бір кездері әлемдік классиктердің шығармаларын отандастары түпнұсқада оқиды деп үміттенді. Алынған білімді өмірде қолдана білу, өз таланттарын ашу және өркениет процестерін оң қабылдау мүмкіндігі. Жас Ы.Алтынсариннің өзі өз дамуында әлем әдебиетінің ұлы классиктері – Шекспир, Гете, Байрон, Пушкин, Гоголь, Лермонтов, Фирдоуси, Низами, Навои және т.б. шығармаларын оқып, мектеп бағдарламасынан әрі қарай дами бастады [4, 64 бет].

Ы.Алтынсарин отырықшы өмір салтын ұстана отырып, қазақ балалары үшін қолөнер училищелері мен ауыл шаруашылығы мектептерін ұйымдастыру қажеттілігін сезінді. Бұл оқу орындары жастарға жаңа өмір жағдайларына сәтті бейімделуге мүмкіндік берді. Ы.Алтынсарин кітапты мектеп жасындағы балаларға да, ересек оқырмандарға да жарамды етіп қана қоймай, сонымен қатар үлкен қалалардың өмірімен де, орыс және батыс еуропа мәдениетінің бірқатар ерекшеліктерімен таныс емес қазақ оқырмандарына түсінікті және қол жетімді болатын материалдарды таңдау қажеттілігін ескерді. Фольклорлық туындылардың аз ғана бөлігін қоспағанда, мұндай дайын материалдар Қазақстанда ол кезде болған емес.

Ы.Алтынсарин екі оқу құралын жазды: «қырғыз хрестоматиясы» және «қырғыз орыс тілін оқытуға арналған негізгі нұсқаулық». Білім мен тәрбиенің бөлінбейтіндігі Білім берудегі сабақтастық Ы.Алтынсарин өзінің ұлттық педагогикалық кадрларын тәрбиелеусіз қазақ даласындағы білім беру жүйесінің даму перспективасы болмайтынын түсінді. Отандастардың білімі оның бүкіл өмірінің ісіне

айналғанына қарамастан, Ы.Алтынсариннің мектептер санын осы кәсіби кадрлар алдында жинақтамай, мерзімінен бұрын ұлғайту туралы идеяны бірнеше рет айтқан [9, 93-бет].

Ол өз заманының озық оқу орнына айналған мұғалімдер мектебінің негізін қалаушы Троицкіде ашылған, содан кейін Орынборға ауыстырылған. Білім берудің басты мақсаты – баланың жеке басының өзін-өзі анықтауға және өзін-өзі жүзеге асыруға дайындығы. Бұл тұрғыда Ы.Алтынсариннің: «Байытудың амалдарын қарастыру... кітапханалар ... мен ерте ме, кеш пе, оларды жақсы деңгейге қояды тоқтатпаймын және үміттенемін, олар қырғыз халқының оқу және өзін-өзі оқытумен айналысатын сауатты бөлігінің қажеттіліктерін аз немесе аз қанағаттандыра алады» [9, 112-бет].

Қазақстандағы жаһандық даму білім беру мазмұнын іріктеудің жалпы тәсілін көрсетеді: өз елінің мәдениеті призмасы арқылы әлем туралы түсінік беру және жаһандық процестер контекстінде өз мәдениетінің бірегейлігін қабылдау. Басқа көзқарастарға, әдет-ғұрыптарға, діндерге төзімділік, басқа халықтардың мәдениеттері мен жалпы әлемдік мәдениет контекстінде өз мәдениетінің ерекшеліктерін көре білу, әлемді күрделі қатынастардың жиынтығы ретінде қабылдау, олардың біреуінің бұзылуы жаһандық апатқа әкелуі мүмкін – бұл жаһандық білім сипаттамаларының толық емес тізімі.

Көп мәдениетті білім беру жаһандық, «планетарлық ойлау» контекстінде ерекше орын алады. Дәстүр бойынша, бұл мәселе көптеген этникалық топтар тұратын аймақтарда туындайды. Алайда, көпмәдениетті білім беру орта білім берудің қандай да бір деңгейінде қалыптаспайтынын, көпмәдениетті тұлға мектепке дейінгі тәрбиеден бастап және орта мектеп пен ЖОО-да шет тілдерін оқыту тәсілдеріндегі сабақтастықты сақтай отырып, үздіксіз көпмәдениетті білім беру жүйесі жағдайында өсіп, тәрбиеленуі мүмкін екенін есте ұстаған жөн. Қазақстанда білім берудің жаһандануы 12 жылдық мектеп үлгісінде өз көрінісін тапты және Болон процесі шеңберінде өзінің одан әрі дамуын болжайды [6].

Елбасы өзінің халыққа жолдауында ұлттың болашақ дамуының басымдығын нақты айқындады: «Адам – елдің басты игілігі» [8]. Сондықтан педагогикалық қоғамдастық үшін ең жоғары халықаралық стандарттарға сай келетін білім беру сапасына қол жеткізу өте маңызды.

Әдебиеттер тізімі

1. **Ы.Алтынсарин, 3 томдық шығармалар жинағы:** Т. 1.[Мәтін]/Ы. Алтынсарин. – Алма-Ата, 1975. – 359 б.
2. **Ы.Алтынсарин, 3 томдық шығармалар жинағы:** Т. 2.[Мәтін]/Ы. Алтынсарин. – Алма-Ата, 1975. – 423 б.
3. **Жаһандану: ХХІ ғасырдың контурлары:** реф. 1-ші бөлім, 2004. – 263 б.
4. **Жұмағұлов, Қ.Т.** Ыбырай Алтынсарин және қазақ халқының мәдениетін дамыту[Мәтін]/Қ. Т. Жұмағұлов. – Алма-Ата, 1984. – 204 с.
5. **Левкина, Т.** Жаһандану және интеграция: теория мен практика мәселелері: [Электрондық құжат]. – (<http://law.edu.ru/doc/document. § asp?docID=1220803>). <
6. **Музина, Э.** 2010 жылға қарай Қазақстан Лон процесінің толық құқықты қатысушысы болуды жоспарлап отыр: [электрондық құжат].
7. (<http://www.liter.kz/site.php?lan=russian Ц ^ = 150&ри=14083>).
8. **Н.А.Назарбаев,** аймақтық интеграция және еуразияшылдық: Қазақстан Республикасының Президенті Н.А.Назарбаевтың сөз сөйлеуі, атындағы Еуразия университеті. Л. Н. Гумилев, Астана, 2 сәуір 2004 жыл: [Электрондық құжат].- (<http://www.nomad. ^ su/?a=3-200404050029>)
9. **Ситдыков, А.С.** Ы.Алтынсариннің ағартушылық қызметі мен педагогикалық идеялары [Мәтін]А. С. Ситдыков. – Алматы: Мектеп, 1968. – 148 с.
10. **Сысоев П.В.** тілдік көпмәдениетті білім [Мәтін]П. В. Сысоев // мектептегі Шетел тілдері. – 2006 – № 4. – Б. 2-13.

УДК 37.018

ТЕХНОЛОГИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ, КАК СОВРЕМЕННЫЙ ФОРМАТ ПРЕПОДАВАНИЯ

Бейсенбаева К. Т. – Заместитель директора по методической работе, учитель физики и информатики, КГУ «Средняя школа имени М.В.Ломоносова», Восточно-Казахстанская область, Зайсанский район.

В статье представлена характеристика дистанционного обучения, ее формы организации и форматы. Приведены преимущества дистанционного обучения и описан опыт использования дистанционного обучения для учеников и учителей.

Ключевые слова: дистанционное обучение, форматы дистанционного обучения, преимущества дистанционного обучения.